

Юридичні науки

УДК 341.231.14

Косигіна Анастасія Євгенівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Косыгина Анастасия Евгеньевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Kosygina Anastasia

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Бойчук Дмитро Сергійович

кандидат юридичних наук, асистент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ПРИНЦИП РІВНОСТІ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВОПОЛОЖНИХ
ПРИНЦИПІВ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ
ЛЮДИНИ**

**ПРИНЦИП РАВЕНСТВА КАК ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ПРИНЦИПОВ
В ПРАКТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
THE PRINCIPLE OF EQUALITY AS ONE OF THE FUNDAMENTAL
PRINCIPLES IN THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF
HUMAN RIGHTS**

Анотація. У даній статті надається загальна характеристика принципам рівності та недискримінації як одних із основоположних універсальних принципів права. Здійснюється аналіз застосування принципу

рівності у практиці Європейського суду з прав людини. Висвітлюються проблемні питання застосування принципів рівності та недискримінації.

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, принцип рівності, принцип недискримінації, судова практика, принципи права.*

Аннотація. *В данной статье дается общая характеристика принципам равенства и недискриминации как одних из основных универсальных принципов права. Осуществляется анализ применения принципа равенства в практике Европейского суда по правам человека. Освещаются проблемные вопросы применения принципов равенства и недискриминации.*

Ключевые слова: *Европейский суд по правам человека, принцип равенства, принцип недискриминации, судебная практика, принципы права.*

Summary. *This article provides a general description of the principles of equality and non-discrimination as one of the fundamental universal principles of law. An analysis of the application of the principle of equality in the case law of the European Court of Human Rights is carried out. The problematic issues of application of the principles of equality and non-discrimination are covered.*

Key words: *European Court of Human Rights, principle of equality, principle of non-discrimination, case law, principles of law.*

Постановка проблеми. Світові глобалізаційні та регіональні інтеграційні процеси орієнтують курс держав на встановлення універсальних загальнолюдських принципів і стандартів, що потребує єдиного підходу до розуміння певних категорій права. Дані цінності набувають соціального змісту, реалізуються і впливають на поведінку людей лише в тому випадку, коли глибоко усвідомлюються і сприймаються ними. В контексті цього сьогодні актуальним є питання виміру права, який

має відповідати та відображати основні невідчужувані права людини, які закріплені у Європейській конвенції з прав людини.

Варто розглянути питання рівності, яка постає і як принцип станової рівності, і як рівність соціальна, етична, формальна, фактична, правова, юридична. Рівність є одним з ключових понять, яке потребувало дослідження як в минулому, так і зараз. Вивчення даної проблеми зумовлене передусім тим, що опрацювання питання на теоретичному рівні дасть змогу вирішити багато практичних питань, зокрема, шляхів розбудови демократичної, соціальної держави, метою якої забезпечення та захисту прав людини.

Рівність як вимога поводитись в однакових випадках однаковим чином, а у відмінних випадках — відмінним, характерна для права всіх часів. Так в античні часи вважалося, що люди нерівні і їх не можна зробити рівними. Рівність усіх перед законом не існувала не лише де-факто, її не було навіть в ідеальному випадку. У Середні віки також ніхто не виходив із того, що всі люди рівні, а навпаки, із того, що вони різні за своєю значущістю, принаймні у земному житті. Заперечення відмінностей між людьми набуває основоположного значення лише в Новий час. Одним із перших, хто висловив припущення, що всі люди рівні за своїми фізичними і моральними якостями — і насправді не наділені будь-якими особливими характеристиками, як-то сила, особлива мудрість чи божественна милість, — був Т. Гоббс [13, с. 23].

Слід також підкреслити, що значний внесок у поширення ідеї загальної рівності належить християнству. На Заході саме християнство вперше утвердило принцип універсальності людської гідності — принцип, який був принесений з небес і перетворений Просвітництвом у мирську доктрину універсальної рівності людей [13, с. 23].

В епоху буржуазних революцій загальну рівність розуміли насамперед як рівність можливостей (equality of opportunities), тобто як ідею, згідно з

якою кожному індивіду повинні бути гарантовані однакові шанси досягти успіхів у житті. Її прихильники вимагали усунення штучних перешкод шляхом скасування всіх привілеїв, установлених для окремих осіб. Вони виходили з пріоритетності індивідуальних досягнень, обумовлених лише здібностями особи, а не її походженням, національністю, кольором шкіри, релігією, статтю тощо, і прагнули правовими методами забезпечити вільну конкуренцію, коли всі перебувають у рівних умовах і грають за однаковими правилами. Така рівність можливостей за своїм характером, поза всяким сумнівом, є формальною. Тому зрозуміло, що починаючи принаймні із середини XVIII ст. став наростати рух за правову та політичну рівність усіх громадян, яка є найбільш сумісною з ідеєю формальної рівності можливостей. Дана вимога гучно звучить у Декларації незалежності США 1776 р.² і Декларації прав людини і громадянина 1789 р. Ця формула дістає остаточне світове визнання лише у середині XX ст., знайшовши своє юридичне закріплення у ст. 1 Загальної декларації прав людини 1948 р.: «Усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах» [13, с. 24].

Недискримінація – заборона необґрунтованого відмінного ставлення (встановлення відмінностей, винятків, обмежень чи переваг) до осіб, які перебувають в однаковій ситуації, чи однакового підходу до осіб, які перебувають у різних ситуаціях. Право на захист від дискримінації є одним із фундаментальних прав людини, яке визнане міжнародним правом і має бути забезпечене сучасними державами. (О. Р. Дашковська.)

Також, недискримінація розглядається як принцип та визнається у праві Ради Європи. Наслідками недискримінації є обмеження або унеможливлення в користуванні чи здійсненні прав і свобод усіма людьми на рівних підставах. Саме тому заборона дискримінації розглядається як один із шляхів забезпечення принципу рівності [16, с. 43].

Принципи рівності та недискримінації є одними з основоположних багатьох універсальних та регіональних системах захисту прав людини, в тому числі. Причому, якщо принцип рівності своїм корінням сягає ще часів античності, то принцип недискримінації є порівняно новим для світового співтовариства. Зараз принцип рівності закріплений як в нормах міжнародного, так і національного права і здійснює вплив на всі сфери суспільного життя. ЄКСЛ є одним з міжнародних нормативно-правових актів, зміст якого покликаний сприяти реалізації цих принципів у суспільному житті, в той час як практика Суду деталізує підходи до їх визначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці дотримання судами принципу рівності не раз приділялась увага в роботах спеціалістів різних галузей права. Вивчення цього питання такими науковцями, як Банчук О.А, Барак А., Волошин Ю.О., Погребняк С.П., Полховська І.К., Фулей Т.І., Фурсов Д.А., показало, що під застосуванням принципу рівності та недискримінації на практиці як правило, розуміють, панівну ідею єдиних правових засобів у вирішенні питань про права, свободи, обов'язки та відповідальність для всіх учасників суспільних відносин незалежно від національної, статевої, релігійної належності, походження, місця проживання, посадового стану та інших обставин.

Метою даної роботи є обґрунтування значення даного принципу у практиці Європейського суду з прав людини. .

Відповідно до мети, **завдання цієї роботи** полягають у:

- наданні загальної характеристики принципу рівності;
- аналізі застосування принципу рівності Європейським Судом з прав людини.

Виклад основного матеріалу. В першу чергу вважаю за необхідне надати скорочену характеристику зазначеним принципам. Принципи характеризуються, по-перше, як основні засади, вихідні ідеї, що

характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації; по-друге, вони є внутрішнім переконанням людини, що визначає її ставлення до дійсності, суспільних ідей і діяльності [1, с. 110]. Принципи спрямовані на утвердження, забезпечення та захист суспільних цінностей, нерідко ґрунтуються на «природній справедливості, тому традиційно пов'язуються з концепцією природного права і символізують дух права, мають найбільш загальний, абстрактний характер. Історія розвитку прав людини починається з кінця Другої світової війни і прийняття Статуту ООН, що і ознаменувало початок реалізації принципу рівності.

Права людини, що встановлюються після цього періоду, знаходять своє застосування у найрізноманітніших суспільних сферах, можна спостерігати їх підняття на якісно новий рівень. Людські цінності призвели до декларування заборони дискримінації на основі раси, кольору, статі, мови, релігії, політичної чи іншої думки, національного або соціального походження, майна, або будь-якої іншої обставини. До сучасного моменту права людини перебували у юрисдикції суверенних держав, і застосування принципу рівності було, як правило, визнано стосовно певних прав тільки окремих соціальних верств, а не на всіх людей без винятку [2, с. 31].

Реалізація прав людини є не лише моральним зобов'язанням, але й політичними і правовими вимогами, яким слідує сучасне законодавство. Основним принципом, на якому базується сучасна система прав людини, є принцип рівності, який хоче підкреслити, що вона належить всім людям без винятку, оскільки вся система будується на цінностях, притаманних кожній людині [15, с. 68].

Згідно з усталеними в конституційній доктрині й судовій практиці підходами, принцип рівності є одним із загальних правових засад і

елементів верховенства права. Принцип рівності, що знайшов своє закріплення насамперед в статтях 21 та 24 Конституції України, означає рівну міру у вирішенні питань про права, свободи, обов'язки та відповідальність всіх суб'єктів, які належать до визначеної в законі категорії громадян. Фундаментальні правові засади можуть функціонувати як перевірка законодавчої влади, яка захищає громадян від свавільного втручання в їх свободу.

Рівність прав і обов'язків, рівність перед законом є фундаментальними категоріями для існування демократичного суспільства та умовами правової держави. Рівність перед законом та державними органами передбачає ідею одноманітності в сенсі застосування до всіх громадян того самого правового режиму, незалежно від їх природних чи соціально-професійних ситуацій. Принцип рівності передбачає рівність до рівних ситуацій, в той же самий час він також передбачає диференціацію в застосуванні права, якщо ситуації громадян різні. Так однаковим ситуаціям повинне відповідати рівне правове ставлення і, до різних ситуацій, правове ставлення має бути різним.

У цьому сенсі доктрина допускає існування позитивної дискримінації, регульованої навіть деякими конституційними текстами, що встановлюють певні заходи соціального захисту. Однією з найважливіших засад відправлення правосуддя є рівність особи перед законом і судом. Західна процесуальна доктрина щодо принципу рівності може бути узагальнено виражена у відомому висловлюванні В. Хабшайда на Міжнародному конгресі з процесуального права, який проходив у м. Гента в 1977 році: «Світ, у якому ми живемо, завжди був і буде недосконалим. Тому нам ніколи не вдасться створити таке правосуддя, рішення якого завжди відповідали б матеріальній істині. Але нам під силу гарантувати кожному громадянину, що в суді, поважають гідність і дотримуються принципу справедливості, а з обома сторонами будуть поводитися, як з юридично

рівними особами. У сторін мають бути рівні можливості та рівні шанси. Під час судового розгляду має домінувати принцип «рівності озброєності» [3, с. 48].

Принцип рівності перед судом є основою сучасної концепції справедливого правосуддя. Для кожної людини у правовій державі насамперед важливо мати доступ до правосуддя і можливість вільно, швидко, безперешкодно реалізувати право на судовий захист незалежно від належності до певної соціальної групи або інших персональних характеристик особи. Д. Фурсов та І. Харламова зазначають, що рівність сторін є обов'язковою складовою універсального принципу, який має назву «право на суд» [4, с. 95].

Рівність сторін означає надання можливостей викласти свою позицію, надати докази на умовах, які не ставлять одну зі сторін у більш не вигідне становище. Так, наприклад у справі «Фуше проти Франції» (Foucher v. France), Європейським судом з прав людини було встановлено, що законодавство Франції та правила його застосування не гарантують права на справедливий суд заявникам з огляду на наступне: 1) по-перше, законодавство не гарантувало безумовне право заявника на ознайомлення з матеріалами справи; 2) по-друге, законодавство дозволяло адвокату знайомитися з матеріалами справи, однак заявнику, який захищав своє право особисто, не було надано можливості ознайомитися з матеріалами провадження щодо самого себе вже на етапі знаходження справи у суді. Тобто рівність означає існування певного справедливого балансу між сторонами у справі. Усі матеріали по справі мають бути надані не тільки суду, а й іншій стороні, для того щоб вона мала можливість відповісти на них. Подібну ситуацію слід відрізнити від ситуації, коли суд не повідомляє обидві сторони про матеріали. У цьому випадку, як відзначає сам Суд, існує порушення не принципу рівності, а загального поняття справедливого провадження. Яскравим прикладом є рішення у справі «Нідерьост-Хубер

проти Швейцарії» (Nideröst-Huber v. Switzerland) від 18 лютого 1997 року [12, с. 210].

Порушенням рівності сторін буде вважатися, коли було дозволено заслухати тільки одного із двох ключових свідків(рішення у справі «Домбо Бехеєр Б.В. проти Нідерландів» (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands) від 27 жовтня 1993 року). У цій справі було порушено принцип рівності, оскільки не було надано рівної можливості надати показання свідків, тим самим поставив одну зі сторін у явно гірше становище порівняно з протилежною стороною.

Згідно з принципом рівності неприпустимою є ситуація, коли одна зі сторін не повідомляється про дату та місце розгляду справи, а отже, не є присутньою при розгляді своєї справи(рішення у справі «Стрижак проти України» (Strizhak v. Ukraine) від 8 листопада 2005 р.). Або ситуація, коли інша сторона не була проінформована про апеляцію і тому не мала можливості відповісти на неї (рішення у справі «Беєр проти Австрії» (Beer v. Austria) від 6 лютого 2001 р.). У рішенні по справі «Федоров та Федорова проти України» (Fyodorov and Fyodorova v. Ukraine) від 7 жовтня 2011 р. ЄСПЛ зазначив, що лише запис у протоколі судового засідання про належне повідомлення заявника про місце та час розгляду його справи в апеляційному суді є недостатнім для забезпечення його позиції про належне повідомлення. Неналежне повідомлення сторони про апеляційне слухання матиме ще більшу увагу у сенсі дотримання принципу рівності сторін, якщо під час засідання були заслухані та взяті до уваги нові пояснення присутньої сторони, а апеляційний суд, у свою чергу, дав їм оцінку, яка лягла в основу його рішення [12, с. 211].

Тобто, принцип рівності тлумачиться як забезпечення рівного ставлення до всіх сторін судового засідання, що має першочергове значення для належного виконання суддею своїх обов'язків (городовенко). Так суддя повинен здійснювати судочинство в межах та в порядку, визначених

процесуальним законом, і виявляти при цьому тактовність, увічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб, під час здійснення правосуддя не повинен допускати проявів учасниками процесу чи іншими особами неповаги до людини за ознаками раси, статі, національності, релігії, політичних поглядів, соціально-економічного становища, фізичних вад тощо. Я вважаю, що таке рішення законодавця сприятиме зміцненню гарантій рівності громадян перед законом і судом.

Надавши скорочену характеристику зазначеним принципам, перейдемо до їх використання у практиці ЄСПЛ. Європейський суд з прав людини досить часто посилається на принцип рівності перед законом і судом у своїх рішеннях. Засади рівності сторін та змагальності у судовому процесі виведені ним із принципу верховенства права, якому підпорядкована вся Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року. Сам принцип верховенства права впливає із статутних документів Ради Європи.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Як зазначає І. Полховська, сутність рівності громадян перед судом полягає в безперешкодному доступі громадян до правосуддя незалежно від їх соціального чи майнового стану. Аналіз практики ЄСПЛ дозволяє резюмувати, що існують такі аспекти рівності, які виявляються у царині судочинства: 1) рівність осіб перед законом і судом; 2) процесуальна рівність сторін, що вбачається у рівних можливостях щодо представлення власної правової позиції перед судом під час розгляду справи по суті [5, с. 35].

Принциповим є з'ясування співвідношення понять «рівність перед законом» і «рівність перед судом». Рівність перед судом фактично дорівнює

рівності сторін у справі, яка означає наділення їх рівними правами та рівними обов'язками щодо участі у провадженні, відстоюванні позиції. Р. Куйбіда та О. Банчук з цього приводу зазначають, що рівність прав та обов'язків не обов'язково означає, що вони мають бути однаковими, вона полягає в тому, що кожна із сторін наділена правами і має обов'язки, які адекватні правам і обов'язкам іншої сторони [6, с. 7].

Це означає, що сторони рівні у можливості користуватися процесуальними правами, що визначаються лише їх процесуальним статусом: цивільний позивач, цивільний відповідач, підсудний, потерпілий тощо. Ніхто з них не має жодних переваг і не зазнає будь-яких обмежень, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних та інших ознак [6, с. 7]. У судовому процесі всім особам, які виступають сторонами у справі, надаються рівні права, на них покладаються аналогічні обов'язки, передбачені процесуальним законодавством.

Під рівністю громадян перед судом слід також розуміти те, що всі вони несуть відповідальність перед судами, які належать до єдиної судової системи, не маючи при цьому жодних переваг і не зазнаючи будь-яких обмежень. Однак закон, ураховуючи, що громадяни фактично нерівні (оскільки вони можуть бути неповнолітніми, фізично чи психічно хворими або особами, які не можуть оплатити послуги адвоката тощо), передбачає механізми, що дозволяють таким громадянам стати процесуально рівними, тобто повністю реалізувати свої права, так, особі, яка не володіє мовою судочинства, обов'язково надається перекладач, неповнолітньому підсудному – захисник. Регулювання суспільних відносин за допомогою принципів права здійснюється в окремих випадках, зокрема за відсутності подібної норми для регулювання суспільних відносин (аналогія закону) застосовуються загальні принципи права (аналогія права).

Шукаючи задум закону (правотворчого органу), інтерпретатор має виходити з припущення, що цей задум полягав у розвитку фундаментальних

цінностей правової системи, а не в їх запереченні. Як зауважував з цього приводу голова Верховного Суду Ізраїлю Іцхак Ольшан, в умовах відсутності спеціальної інструкції не можна припускати, що законодавча влада мала намір бути жорстокою і відходити від аксіоматичних принципів [7, с. 86]. Рівність та недопустимість дискримінації особи є не тільки конституційними принципами національних правових систем, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина.

У підготовленому ОБСЄ науково-методичному посібнику «Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя» розкривається питання гендерної рівності. У справі «Вілліс проти Сполученого Королівства» (Willis v. the United Kingdom) заявником був вдівець з двома неповнолітніми (на той час) дітьми, чия дружина померла від раку у віці 39 років, залишивши йому право управляти її нерухомим майном. Його дружина до захворювання працювала службовцем місцевого житлового управління, сплачувала всі необхідні внески із соціального забезпечення, і більшу частину подружнього життя була основною годувальницею сім'ї, сам заявник залишив роботу, щоб доглядати за дружиною (коли вона вже була хвора) та піклуватися про дітей, після смерті дружини він працював неповний робочий день певний час, але оскільки така робота виявилася економічно не вигідною, він залишив її, щоб присвятити себе піклуванню про дітей, він подав заяву з проханням надати йому соціальне забезпечення в розмірі, еквівалентному допомозі, на яку б мала право пані Вілліс, тобто соціальну допомогу, яка сплачується вдові, а також соціальну допомогу, яка сплачується овдовілим матерям, згідно із Законом 1992 року про соціальне забезпечення та пільги, проте його заяву було відхилено.

Єдиною підставою для відмови в наданні йому цих пільг було те, що закон передбачав виплату лише «вдовам» та «овдовілим матерям» і нічого не говорив про «овдовілих батьків». ЄСПЛ зазначив, що жінка в такому самому становищі мала б право одержувати обидва види допомоги, і це право було б захищене позовом за національним законом. Суд визнав, що різниця в підходах у наданні права чоловікам та жінкам на одержання соціальної допомоги вдовам та овдовілим матерям не мала будь-якого об'єктивного й розумного обґрунтування, а отже, було допущено порушення статті 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі статтею 1 Протоколу №1 [8].

Насправді важко або й навіть неможливо встановити якийсь конкретний момент, коли потреба компенсувати невідгідний соціальний стан жінок обернулася вже несправедливістю щодо чоловіків, оскільки була пов'язана зі встановленням для них, до прикладу, вищої межі пенсійного віку. ЄСПЛ зазначив, що загалом дискримінація за ознакою статі може бути виправданою виключно за наявності «дуже вагомих підстав» і зауважив, що збалансування трудового життя чоловіків і жінок досягалося поступово [10]. Однак держави зазвичай мають дуже широку свободу розсуду в питаннях загальних заходів на виконання економічних та соціальних стратегій.

Оскільки національні органи безпосередньо обізнані щодо ситуації в суспільстві та його потребах, вони загалом знаходяться у кращому становищі порівняно з міжнародними суддями, щоб оцінити, що найкраще відповідатиме публічному інтересу з соціальних чи економічних міркувань, і Суд зазвичай поважатиме рішення законодавчого органу. ЄСПЛ дійшов висновку, що за своєю природою різний пенсійний вік фактично є формою «спеціальних заходів»: він покликаний компенсувати фінансові труднощі, які жінка може відчувати з огляду на свою традиційну роль в родині, внаслідок чого в неї може бути відсутній самостійний грошовий дохід» [9]. Чимало європейських країн надалі зберігають відмінності у пенсійному віці

для чоловіків та для жінок, деякі з них перебувають у процесі вирівнювання пенсійного віку чоловіків та жінок.

Беручи до уваги поступовий характер демографічних змін, еволюцію розуміння гендерних ролей і складність оцінки всієї пенсійної реформи в широкому контексті, не можна критикувати державу за те, що вона реформує свою пенсійну систему поступово, а не вводить увесь комплекс змін одночасно. За особливих обставин цієї справи підхід національних органів залишатиметься розумним і виправданим доти, доки соціальні й економічні зміни не скасують потребу в особливому ставленні до жінок [10, с. 112-113]. Тривалість і обсяг заходів, які є необхідними для виправлення історичної нерівності, не є очевидно нерозумними, отже, держава не порушила надану їй свободу розсуду в цій сфері.

У справі «Константін Маркін проти Росії» (Konstantin Markin v. Russia) військовослужбовець скаржився на порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8: у день, коли народилася третя дитина, суд задовольнив клопотання дружини заявника про розлучення, і вона виїхала в інше місто, залишивши заявника з синами віком 11, 5 років і немовлям, йому було надано відпустку тривалістю 3 місяці, пізніше заявнику було відмовлено в отриманні відпустки по догляду за дітьми (до досягнення 3-х років найменшою дитиною), оскільки така відпустка надавалася лише жінкам-військовослужбовцям. Заявник не довів, що він є єдиною особою, яка доглядає за дітьми, і суду були надані докази, що заявнику допомагали інші люди, зокрема, мати дітей, в той час коли він, наприклад, відвідував судові засідання. Проте, коли найменшому сину виповнилось 1 рік і 1 місяць, командир військової частини все-таки надав заявнику відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею 3-х років [11].

Висновок. На підставі проведеного аналізу прикладів судової практики Європейського суду з прав людини можна зробити висновок, що світові та регіональні інтеграційні процеси посилюють роль судової системи

у забезпеченні розуміння універсальних загальнолюдських принципів права. Хоча наближення до досконалості не є доступним на даному рівні, все одно таке поняття як «справедливий суд» існує та буде свої судові рішення на основі таких принципів, як рівність, пропорційність, недискримінація. Адже це той механізм, який повністю та без винятків гарантуватиме основні права і свободи людини та безумовно стане одним із найбільших досягнень світового співтовариства у XXI сторіччі.

Література

1. Волошин Ю. О. Принцип. Юридична енциклопедія: В 6 т. Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ, 2003. Т. 5. 755 с.
2. Vesna Barić Punda Načelo nediskriminacije - jedno od temeljnih načela zaštite ljudskih prava i sloboda. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. 2005. Vol. 42 No. 1-2. С. 27-42.
3. Habscheid W. J. Les principes fondamentaux du droit judiciaire prive. W. J. Habscheid. Towards a Justice with a human face: The first international Congress on the Law of Civil Procedure. Antwerpen, 1978. 64 с.
4. Фурсов Д. А., Харламова И. В. Теория правосудия в трехтомном изложении по гражданским делам. Том второй: Гражданское судопроизводство как форма отправления правосудия. Москва, 2009. 524 с.
5. Полховська І. К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні: Монографія. І. К. Полховська. Полтава: Полтавський літератор, 2009. 200 с.
6. Банчук О. А., Куйбіда О. Р. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав і основних свобод до процедури здійснення судочинства. Київ, 2005. 116 с.
7. Барак А. Судейское усмотрение: Пер. с англ. Москва: Норма, 1999. 376 с.

8. Рада Європи. Європейський Суд з прав людини Рішення палати у справі «Вілліс проти Сполученого Королівства» (Willis v. the United Kingdom) (заява N 36042/97). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_170 (дата звернення: 22.03.2020).
9. European Court of Human Rights In the case of Stec and Others v. UK (Application no. №№ 65731/01 65900/01). URL: <https://rm.coe.int/11-stec-and-others-v-the-united-kingdom-decision-06-07-2005-/16806b592a>. (дата звернення: 30.03.2020).
10. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 128 с.
11. European Court of Human Rights In the case of Konstantin Markin v. Russia (Application no. 30078/06). URL: <https://hrc.ugent.be/category/konstantin-markin-v-russia> (дата звернення: 26.03.2020).
12. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / [О.В. Сердюк, Ю.В. Щокін, І.В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. О. В. Сердюка, І.Я. Яковюка. 2-ге вид., допов. – Харків : Право, 2019. 404 с.
13. Погребняк С. Роль принципу недискримінації в загальній концепції рівності / С. Погребняк // Вісник Академії правових наук України. Х. : Право. 2007. № 3(50). С. 23-34.
14. Городовенко В. Принцип рівності громадян перед законом і судом / Вісник Конституційного Суду України. 2012. № 1.
15. Разметаєва Ю.С. Доктрина та практика захисту прав людини: Навчальний посібник / [Ю.С. Разметаєва, Д.В. Лук'янов, Д.О. Бочаров]; за заг. ред. Ю.С. Разметаєва, - Київ: «ФОП Голембовська О.О.». 2018. 364 с.

16. Вовк Д.О., Бойчук Д.С. Верховенство права і толерантність: Навчальний посібник / [Вовк Д.О., Бойчук Д.С.]; за заг. ред. Вовк Д.О., Бойчук Д.С. Київ: «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 172 с.

References

1. Voloshin Yu. O. *Princzip. Yuridichna encziklopedi`ya: V 6 t. Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (golova redkol.) ta i`n. Kiyiv, 2003. T. 5. 755 s.*
2. Vesna Barić Punda *Načelo nediskriminacije - jedno od temeljnih načela zaštite ljudskih prava i sloboda. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. 2005. Vol. 42 No. 1-2. C. 27-42.*
3. Habscheid W. J. *Les principes fondamentaux du droitjudiciaire prive. W. J. Habscheid. Towards a Justice with a human face: The first international Congress on the Law of Civil Procedure. Antwerpen, 1978. 64 s.*
4. Fursov D. A., Kharlamova I. V. *Teoriya pravosudiya v trekhtomnom izlozhenii po grazhdanskim delam. Tom vtoroj: Grazhdanskoe sudoproizvodstvo kak forma otpravleniya pravosudiya. Moskva, 2009. 524 s.*
5. Polkhovs`ka Г. К. *Konstituczi`jniy princzip ri`vnosti` lyudini i` gromadyanina v Ukrayini`: Monografi`ya. Г. К. Polkhovs`ka. Poltava: Poltavs`kij li`terator, 2009. 200 c.*
6. Banchuk O. A., Kujbi`da O. R. *Vimogi statti` 6 Konvenczi`yi pro zakhist prav i` osnovnikh svobod do proceduri zdi`jsnennya sudochinstva. Kiyiv, 2005. 116 c.*
7. Barak A. *Sudejskoe usmotrenie: Per. s angl. Moskva: Norma, 1999. 376 s.*
8. Rada Yevropi. *Yevropejs`kij Cud z prav lyudini Ri`shennya palati u spravi` «Vi`lli`s proti Spoluchenogo Koroli`vstva» (Willis v. the United Kingdom) (zayava N 36042/97). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_170 (data zvernennya: 22.03.2020).*

9. European Court of Human Rights In the case of Stec and Others v. UK (Application no. ## 65731/01 65900/01). URL: <https://rm.coe.int/11-stec-and-others-v-the-united-kingdom-decision-06-07-2005-/16806b592a>. (data zvernennya: 30.03.2020).
10. Fulej T.Г'. Zastosuvannya praktiki Yevropejs`kogo sudu z prav lyudini v admi`ni`strativnomu sudochinstvi`: Naukovo-metodichnij posi`bnik dlya suddi`v. 2-ge vid. vipr., dopov. Kiyiv, 2015.128 s.
11. European Court of Human Rights In the case of Konstantin Markin v. Russia (Application no. 30078/06). URL: <https://hrc.ugent.be/category/konstantin-markin-v-russia> (data zvernennya: 26.03.2020).
12. Teori`ya ta praktika zastosuvannya Konvenczi`yi pro zakhist prav lyudini i` osnovopolozhnikh svobod: kompendi`um / [O.V. Serdyuk, Yu.V. Shhoki`n, Г'.V. Yakovyuk ta i`n.]; za zag. red. O. V. Serdyuka, Г'.Ya. Yakovyuka. 2-ge vid., dopov. – Kharki`v : Pravo, 2019. 404 s.
13. Pogrebnyak S. Rol` princzipu nediskrimi`naczy`yi v zagal`ni`j koncepczi`yi ri`vnosti` / S. Pogrebnyak // Vi`snik Akademi`yi pravovikh nauk Ukrayini. Kh. : Pravo. 2007. # 3(50). S. 23-34.
14. Gorodovenko V. Princzip ri`vnosti` gromadyan pered zakonom i` sudom / Vi`snik Konstituczi`jnogo Sudu Ukrayini. 2012. # 1.
15. Razmyetayeva Yu.S. Doktrina ta praktika zakhistu prav lyudini: Navchal`nij posi`bnik / [Yu.S. Razmyetayeva, D.V. Luk'yanov, D.O. Bocharov]; za zag. red. Yu.S. Razmyetayeva, - Kiyiv: «FOP Golembovs`ka O.O.». 2018. 364 s.
16. Vovk D.O., Bojchuk D.S. Verkhovenstvo prava i` tolerantni`st`: Navchal`nij posi`bnik / [Vovk D.O., Bojchuk D.S.]; za zag. red. Vovk D.O., Bojchuk D.S. Kiyiv: «FOP Golembovs`ka O.O.», 2018. 172 s.